

(NE)ŽELJENE U JAVNOM PROSTORU

Glasovi koji rijetko dobijaju prostor

ANALIZA FOKUS GRUPA

(NE)ŽELJENE U JAVNOM PROSTORU

Glasovi koji rijetko dobijaju prostor

Uvod

Politička participacija mladih žena u Crnoj Gori ne zavisi isključivo od formalnih mehanizama – poput zakonskih kvota, strateških dokumenata ili deklarativne podrške rodnoj ravnopravnosti – već se u značajnoj mjeri oblikuje kroz svakodnevne narative kojima su izložene. Mediji, javni diskurs i digitalni prostor imaju ključnu ulogu u kreiranju predstave o tome ko ima pravo glasa, ko je legitiman politički akter i kakva se „cijena“ plaća za vidljivost u javnoj sferi.

Način na koji su žene predstavljene u politici – ali i način na koji su iz tog prostora sistemski izostavljene, marginalizovane ili svedene na stereotipne uloge – direktno utiče na to da li će se mlade žene u tom prostoru prepoznati kao potencijalne učesnice, liderke ili donositeljke odluka. Medijski prikazi ne djeluju samo informativno, već normativno: oni oblikuju granice prihvatljivog ponašanja, očekivanja i procjene rizika, posebno za žene koje razmišljaju o javnom angažmanu.

U tom kontekstu, fokus grupe sa mladim ženama predstavljaju ključni metodološki alat za razumijevanje onih prepreka koje ostaju „nevidljive“ u statističkim podacima i formalnim analizama. Glasovi mladih žena iz različitih regija Crne Gore omogućavaju uvid u to kako se politički procesi i medijski narativi percipiraju „odozdo“ – kroz lična iskustva, emocionalne reakcije, strahove, ali i unutrašnje mehanizme samocenzure i povlačenja iz javnog prostora.

Ova analiza predstavlja rezultat tri sprovedene fokus grupe sa ukupno 30 učesnica, ravnomjerno raspoređenih po sjevernoj, centralnoj i južnoj regiji Crne Gore. Fokus grupe su realizovane u okviru projekta (Ne)željene u javnom prostoru, sa ciljem mapiranja stavova, iskustava i percepcija mladih žena u vezi sa politikom, medijima i sopstvenim političkim ambicijama.

Cilj analize nije samo deskriptivan prikaz stavova učesnica, već dublja interpretacija obrazaca mišljenja i iskustava koji utiču na smanjenu političku participaciju mladih žena. Nalazi fokus grupa predstavljaju analitičku osnovu za izradu preporuka i zagovaračkih mjera usmjerenih ka medijima, političkim partijama i organizacijama civilnog društva, te čine sastavni dio završnog izvještaja projekta.

Metodološki okvir

Fokus grupe su realizovane primjenom participativne metodologije vođene diskusije, uz unaprijed definisan, ali fleksibilan set tematskih pitanja. Ovakav pristup omogućio je učesnicama da slobodno izraze lične stavove, dileme i iskustva, ali i da međusobno reaguju na iznesene primjere, čime su dodatno produbljeni uvidi u kolektivne obrasce mišljenja.

Pored opštih pitanja o odnosu prema politici i javnom angažmanu, učesnice su imale priliku da komentarišu konkretne primjere medijskog sadržaja – naslove, članke i objave sa društvenih mreža – što je omogućilo povezivanje apstraktnih stavova sa realnim medijskim praksama.

Prikupljeni podaci su analizirani primjenom tematske analize, pri čemu su identifikovane dominantne teme, ponavljajući obrasci mišljenja i zajednički izazovi prisutni u sve tri regije, uz uočavanje određenih regionalnih nijansi. Poseban fokus stavljen je na povezanost medijskih narativa, samopercepcije i procjene „cijene“ političkog angažmana kod mladih žena.

Ključni nalazi fokus grupa

Odnos mladih žena prema politici i društvenim temama

Većina učesnica navodi da aktivno prati društvene i političke teme, naročito one koje se tiču ljudskih prava, socijalne pravde i svakodnevnih problema građana. Međutim, formalna politika se dominantno doživljava kao zatvoren, hijerarhijski i konfliktan prostor, u kojem dominiraju moć, sukobi i neformalni centri odlučivanja.

Distanca prema politici ne proizilazi iz nezainteresovanosti, već iz racionalne procjene da postojeći politički okvir ne nudi dovoljno prostora za stvarni uticaj, naročito za mlade žene. Politika se rijetko percipira kao prostor dijaloga i zajedničkog rješavanja problema, već kao arena visokog rizika u kojoj žene moraju ulagati znatno više energije kako bi bile shvaćene ozbiljno.

*„Zanima me šta se dešava u društvu, ali politika mi djeluje kao nešto gdje nemam realan prostor da utičem.“
(učesnica, centralna regija)*

Ovaj nalaz ukazuje na jasan raskorak između društvenog interesovanja i spremnosti za formalni politički angažman, koji je u direktnoj vezi sa načinom na koji su politika i politički akteri predstavljeni u javnom i medijskom prostoru.

Medijske navike i izvori informisanja

Učesnice najčešće prate političke sadržaje putem online portala i društvenih mreža, prije svega Instagrama i TikToka. Tradicionalni mediji, naročito televizija, rjeđe se navode kao primarni izvor informacija i često se doživljavaju kao udaljeni od jezika, formata i tema relevantnih za mlade.

Informisanje je često fragmentisano i površno, uz dominaciju naslova, kratkih formata i vizuelno upečatljivog sadržaja. Ovakav način konzumiranja informacija dodatno pojačava uticaj senzacionalističkih, konfliktnih i negativnih narativa, koji imaju snažan emocionalni efekat i ostavljaju trajniji utisak od analitičkih ili afirmativnih sadržaja.

„Informacije dobijam uglavnom preko portala i društvenih mreža, ali često samo preletim naslove.“ (učesnica, južna regija)

Percepcija žena u politici i medijima

Prva asocijacija na žene u politici kod velikog broja učesnica vezana je za kontroverze, lične napade i negativnu medijsku pažnju, dok se politički programi, ideje i konkretna postignuća rijetko pominju. Žene u politici se percipiraju kao vidljivije kroz konflikte nego kroz sadržaj svog rada.

*„Kad pomislim na žene u politici, prvo mi padne na pamet koliko su izložene kritikama.“
(učesnica, sjeverna regija)*

Ovakva percepcija ukazuje na snažan efekat medijskog kadriranja, gdje se političko djelovanje žena često personalizuje i svodi na lični nivo, čime se umanjuje njihov profesionalni i politički kredibilitet i normalizuje ideja da je javna izloženost za žene nerazmjerno rizična.

Razlike u medijskom prikazu žena i muškaraca u politici

Učesnice gotovo jednoglasno prepoznaju rodno diferenciran pristup medija u izvještavanju o političkim akterima. Dok se muškarci dominantno predstavljaju kroz odluke, stavove i političke procese, kod žena se znatno češće naglašavaju izgled, privatni život, ton komunikacije i emocionalnost.

*„Kod muškaraca se govori o odlukama i stavovima, a kod žena često o tome kako izgledaju ili kako se ponašaju.“
(učesnica, centralna regija)*

Ovakav medijski okvir ne samo da reprodukuje rodne stereotipe, već ženama nameće dodatne, često kontradiktorne kriterijume prihvatljivosti, čime se politički angažman žena predstavlja kao uslovljen i nestabilan.

Uticaj medijskih narativa na samopercepciju i političke ambicije

Trenutni medijski narativi kod učesnica izazivaju osjećaj nesigurnosti, dodatnog pritiska i straha od javnog izlaganja. Mnoge učesnice navode da im je teško da sebe zamisle u političkoj ulozi upravo zbog načina na koji se žene tretiraju u medijima.

*„Stiče se utisak da kao žena moraš biti savršena da bi te shvatili ozbiljno.“
(učesnica, južna regija)*

Mediji se prepoznaju kao faktor koji ne samo da informiše, već aktivno oblikuje granice političke imaginacije mladih žena, sužavajući prostor u kojem mogu da se vide kao legitimne političke akterke.

Online napadi i javna izloženost

Online nasilje, govor mržnje i negativni komentari publike identifikovani su kao jedan od najznačajnijih obeshrabrujućih faktora za javni i politički angažman. Učesnice navode da su gotovo svakodnevno svjedočile brutalnim, rodno obojenim napadima na žene u javnom prostoru.

*„Komentari na mrežama su često brutalni i to me najviše odbija.“
(učesnica, centralna regija)*

Strah od digitalnog linča i dugotrajne stigmatizacije često se internalizuje i vodi ka samocenzuri, čak i prije bilo kakvog konkretnog javnog angažmana, što dodatno sužava prostor političkog učešća mladih žena.

Uloge uzora i vidljivih pozitivnih primjera

Manji broj učesnica navodi da ima jasne uzore među ženama u politici ili medijima, ali se ti primjeri percipiraju kao izuzeci, a ne kao dio šireg i stabilnog obrasca.

*„Postoje pojedine žene koje mi ulivaju povjerenje, ali ih nema mnogo.“
(učesnica, južna regija)*

Nedostatak sistemske i kontinuirane vidljivosti žena kao kompetentnih političkih akterki dodatno otežava proces identifikacije i učvršćuje percepciju da je politički uspjeh žena rezultat individualne izdržljivosti, a ne podržavajućeg sistema.

Zaključni obrasci

Analiza fokus grupa sa mladim ženama iz sve tri regije Crne Gore ukazuje na postojanje nekoliko međusobno povezanih i strukturno uslovljenih obrazaca koji oblikuju odnos mladih žena prema politici i javnom angažmanu. Ovi obrasci ne proizilaze iz individualnih stavova ili ličnih preferencija učesnica, već predstavljaju rezultat dugotrajnog izlaganja rodno pristrasnim medijskim narativima i dominantnom javnom diskursu.

Politika kao prostor sa visokom „cijenom“ za žene

Jedan od najsnažnijih obrazaca koji se provlači kroz sve fokus grupe jeste percepcija politike kao prostora koji za žene nosi visoku ličnu, emocionalnu i reputacionu cijenu. Učesnice procjenjuju politički angažman ne samo kroz potencijalni društveni uticaj, već i kroz rizike koje on nosi: gubitak privatnosti, stalnu izloženost javnoj kritici, rodno obojene napade i dugoročne posljedice po lični i profesionalni integritet.

Mediji kao ključni posrednici u formiranju političke stvarnosti

Zaključni obrasci jasno ukazuju na to da mediji ne funkcionišu isključivo kao kanali informisanja, već kao aktivni akteri u oblikovanju političke stvarnosti. Način na koji se politika i politički akteri predstavljaju ima direktan normativni efekat – određuje ko je „poželjan“, „legitiman“ i „dovoljno kompetentan“ da učestvuje u javnom životu.

Učesnice fokus grupa ne percipiraju medije kao neutralne posmatračke, već kao prostor u kojem se sistematski učvršćuju rodni stereotipi. Medijski narativi ne samo da reflektuju postojeće nejednakosti, već ih reprodukuju i normalizuju, čime direktno utiču na smanjenje političkih ambicija mladih žena.

Dominacija negativnih narativa i efekat obeshrabrivanja

Još jedan prepoznatljiv obrazac jeste izražena dominacija negativnih, konfliktnih i senzacionalističkih narativa o ženama u politici. Pozitivni primjeri, i kada postoje, predstavljani su fragmentisano, bez kontinuiteta i šireg konteksta.

Ovaj disbalans ima snažan psihološki i simbolički efekat: mlade žene internalizuju poruku da je politički angažman praćen gotovo isključivo negativnim iskustvima. Posljedica toga nije samo smanjenje interesovanja za politiku, već i sužavanje prostora u kojem mlade žene mogu da sebe zamisle kao buduće političke akterke ili liderke.

Samocenzura kao dominantna strategija preživljavanja u javnom prostoru

Analiza ukazuje da se samocenzura pojavljuje kao jedan od ključnih mehanizama kojim mlade žene odgovaraju na neprijateljski i nesiguran javni prostor. Strah od online nasilja, javne osude i dugotrajne stigmatizacije dovodi do povlačenja iz vidljivih oblika angažmana, čak i u situacijama kada postoji interesovanje i kompetencija.

Samocenzura se ne javlja kao svjestan izbor, već kao adaptivna strategija u kontekstu u kojem su mehanizmi zaštite percipirani kao slabi ili neefikasni. Time se gubitak ženskih glasova u javnoj sferi dešava tiho, bez formalnih prepreka, ali sa dugoročnim posljedicama po rodnu ravnopravnost i demokratski proces.

Nedostatak sistemske podrške i normalizacija izuzetka

Zaključni obrasci ukazuju i na to da se uspjeh žena u politici percipira kao izuzetak, a ne kao rezultat sistemske podrške. Vidljive žene u javnom prostoru doživljavaju se kao individualno snažne, „otporne“ ili „posebne“, što dodatno učvršćuje uvjerenje da politika nije prostor u kojem žene mogu ravnopravno učestvovati bez dodatnih ličnih odricanja.

Ovakva normalizacija izuzetka obeshrabruje širi krug mladih žena, jer politički angažman ne djeluje kao dostupna i legitimna opcija, već kao put koji zahtijeva izuzetnu ličnu žrtvu.

Kombinacija navedenih obrazaca proizvodi začarani krug: rodno pristrasni medijski narativi oblikuju percepciju politike kao neprijateljskog prostora, što dovodi do povlačenja mladih žena, čime se dodatno smanjuje njihova vidljivost i prisustvo u javnoj sferi. Odsustvo ženskih glasova potom služi kao „potvrda“ postojećih stereotipa, koje mediji nastavljaju da reprodukuju.

Ovi nalazi jasno ukazuju da povećanje političke participacije mladih žena nije moguće postići isključivo kroz formalne mjere, već zahtijeva dubinske promjene u medijskim praksama, javnom diskursu i sistemima podrške. Zaključni obrasci stoga predstavljaju ključnu analitičku osnovu za formulaciju preporuka koje će biti usmjerene ka medijima, političkim partijama i institucijama, sa ciljem stvaranja inkluzivnijeg i bezbjednijeg javnog prostora za žene.

Ova analiza fokus grupa je izrađena u sklopu projekta „(Ne)željene u javnom prostoru“ a uz podršku Ministarstva ljudskih i manjinskih prava. Za sadržaj analize, sprovođenje aktivnosti i sve eventualne posljedice koje mogu nastati isključivo je odgovoran realizator projekta (UZOR). Stavovi iznijeti u analizi ne odražavaju nužno stavove Ministarstva.